

0000 getuigen

12

VRIJDAG 8 JUNI 2001

verslag van de twaalfde 'rechtszitting' naar
aanleiding van het thema 'de positie van
dove leerkrachten in het dovenonderwijs'

Rechter	Jacqueline Rensen
Advocaat	Kika Meereboer
Openbare aanklager	Hans Krijnen
Griffier	Eduard Leuw

Rechter: Van harte welkom. Leuk dat jullie zijn gekomen. Vanavond is de twaalfde aflevering van OOGgetuigen. Voor de tweede keer hebben we als thema 'de positie van dove leerkrachten in het onderwijs'. Ik stel Kika Meereboer aan jullie voor. Ze fungeert vanavond als advocaat.

Advocaat: Mijn naam is Kika Meereboer en mijn naamgebaar is Kika, letter K die op en neer springt. Ik ben 24 jaar en ik woon in Schoorl vlakbij Alkmaar. Ik ben onderwijzeres op de Ammanschool, een dovenschool in Amsterdam.

Openbare aanklager: Ik ben veel ouder, hoor. Ik ben 25 jaar geleden begonnen op Ammanschool. Ik werk er nog steeds. Ik heb geen ander werk gevonden!

Rechter: Ik laat eerst de stellingen aan jullie zien daarna kunnen we beginnen met discussiëren. De advocaat en openbare aanklager kunnen hun argumenten toelichten en daarna kan het publiek mee discussiëren. Wie voor Kika is, gaat bij haar staan. Wie voor Hans is, gaat bij hem staan. Als je het noch met de advocaat, noch met de openbare aanklager eens bent, ga je niet voor de rechter staan maar kies je zelf een plaats uit.

1. Horende ouders hebben liever een horende leerkracht dan een dove leerkracht.

Rechter: Is het nog nodig dat ik de stelling toelicht?

Openbare aanklager: Een pijnlijke stelling. Eindelijk komen er steeds meer dove onderwijzers, maar toch blijkt dat ouders in het begin schrikken van een dove onderwijzer. Ze worden geconfron-

teerd met het feit dat ze met een dove onderwijzer minder gemakkelijk kunnen communiceren. Dus hebben ze liever een horende onderwijzer.

Advocaat: De school is verantwoordelijk voor goede informatie aan de ouders. Als ouders een nieuwe school bezoeken en niet van te voren weten dat sommige leerkrachten doof zijn, schrikken ze. De school moet vooraf informatie geven. De directeur zou bovendien met de ouders groep 1 - waarvan de onderwijzer doof is - en groep 8 - waarvan de onderwijzer horend is - moeten bezoeken en laten zien wat het verschil is en uitleggen waarom lesgeven in gebarentaal voor jonge dove kinderen zo belangrijk is. Dat de kinderen via de gebarentaal de Nederlandse taal kunnen leren.

Openbare aanklager: Toch kan je het probleem daarmee niet helemaal oplossen. Ouders van jonge kinderen hebben de doofheid van hun kind nog niet volledig geaccepteerd. De ontmoeting met een dove onderwijzer is voor de ouders een confrontatie.

Advocaat: Maar de school moet ook uitleggen dat dove leerkrachten hebben gestudeerd en kinderen de Nederlandse taal kunnen leren. In het begin is het inderdaad moeilijk voor ouders, maar stap voor stap begrijpen ze beter het systeem van het dovenonderwijs.

Openbare aanklager: Maar hoe moeten ouders met een dove leerkracht communiceren?

Advocaat: Er zijn toch tolken aanwezig.

Openbare aanklager: Maar de communicatie via een tolk is indirect. Het is minder gemakkelijk voor ouders om in aanwezigheid van een tolk hun gevoelens te uiten.

Advocaat: Ouders van jonge dove kinderen hebben onverwerkte gevoelens. Ze doen allerlei nieuwe ervaringen op. Ze krijgen veel informatie waardoor ze zich overvallen voelen. Er gaat een heel nieuwe wereld voor hen open. Daarom moet er informatie worden gegeven. Als het kind eenmaal op de dovenschool zit, zien ze vanzelf dat het inderdaad beter is voor hun kind.

Openbare aanklager: Zijn er dove leerkrachten aanwezig? Wat zijn hun ervaringen?

Jacco Hes: Ik werk in het dovenonderwijs. Daar hebben we hetzelfde probleem. Bij ons gaan de ouders met een horend lid van de directie een klas bezoeken. Ouders hoeven alleen maar te kijken hoe een dove onderwijzer lesgeeft. Daarna bezoeken ze ook een klas met een horende onderwijzer en dan zien ze het verschil. Dus je hoeft de ouders niet te overvallen met informatie, maar hun eerst de praktijk te laten zien. Daarna kan er informatie gegeven worden.

Joni Oyserman: Jullie vergeten iets. Voordat kinderen naar de basisschool gaan, worden ze onderzocht door een KNO-arts. Als blijkt dat het kind doof is, verwijst de KNO-arts de ouders naar de gezinsbegeleiding of de NSDSK (Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind). Ouders van dove kinderen komen daar bijeen en in die groep kunnen ze hun gevoelens verwerken. Ze leren ook gebarentaal. Zodra het kind de leeftijd heeft om naar de basisschool te gaan, hebben ouders de doofheid van hun kind al een beetje verwerkt.

Openbare aanklager: Dus ouders die op de dovenschool komen, hebben de doofheid van hun kind al geaccepteerd?

Joni Oyserman: Dat hangt af van de leeftijd waarop het kind doof geworden is. Stel dat het kind doof wordt als het tweeënhalf jaar is, door een hersenvliesontsteking bijvoorbeeld, dan zijn ouders inderdaad nog bezig met het acceptatieproces.

John van Gelder: Als klein doof kind, had ik horende ouders. Mijn hele familie was horend. Niemand kende gebarentaal. Als mijn ouders op de dovenschool kwamen, praatten ze met de horende onderwijzer. Maar stel dat mijn ouders doof waren geweest, hoe hadden ze dan met de horende onderwijzer moeten communiceren? Tenminste, als die geen gebarentaal had gekend of alleen Nederlands ondersteund met gebaren?

Ik vind het beter dat op een dovenschool zowel dove als horende leerkrachten werken. En dat kinderen van zowel doven als horenden les krijgen.

Frouk Meinsma: Ik werkte in het dovenonderwijs in Rotterdam en nu bij de Ammanschool. Ik heb jonge dove kinderen in de klas gehad, van ongeveer drie jaar. Ik ben het voor een deel met Hans eens. Ik ervaar inderdaad dat horende ouders liever een horende leerkracht willen in het begin. Vanwege de communicatie. Maar later valt het vaak toch mee. De kinderen komen enthousiast thuis met verhalen en wij schrijven ook veel in de schriftjes die ouders lezen en dan trekken de ouders wel bij.

Sanny Ankersmit: Ik werk al 23 jaar in het dovenonderwijs. Mijn ervaring is dat als ouders zien dat de onderwijzer doof is, ze opgelucht zijn. Want ouders zien dan dat het mogelijk is dat hun kind later ook onderwijzer kan worden. Het levende bewijs staat daar (wijst naar Kika)!

Advocaat: Ja, ik ben een mooi identificatiemodel. (Lacht.)

Henk Buter: Wat is het doel van de dovenscholen? In de eerste plaats het dove kind! Niet de ouders, die zijn bijzaak.

John van Gelder: Nee, de ouders zijn ook belangrijk. Als ouders willen dat hun kind CI krijgt, heeft het kind niets te zeggen.

Mieke Julien: Zijn er ouders in de zaal? Ik wil graag weten wat die er van vinden.

Stijn Tilanus: Ik heb een dove dochter die nu zeven jaar oud is. Toen ze drie jaar was, kreeg ze CI. Waarom? Dat was een heel moeilijke beslissing.

Rechter: Heeft uw verhaal te maken met de stelling?

Stijn Tilanus: Ja, ik denk dat de gebarentaal voor een doof kind de eerste taal is. Daarom is gebarentaal heel belangrijk. Ook de mogelijkheid voor dove kinderen om zich met dove volwassenen te kunnen identificeren, is belangrijk. Maar als dove kinderen ouder worden, moesten ze met beide werelden kunnen omgaan, de dovenwereld en de horende wereld.

Ik denk dat het belangrijk is dat dove kinderen goed les krijgen. Het maakt niet uit of de leerkracht doof of horend is. De leerkracht moet pedagogisch kunnen handelen.

Later is identificatie niet meer zo belangrijk, want als het kind groot is, weet het wel dat er dove en horende mensen zijn. Maar als het kind klein is, is het belangrijk dat het veel dove volwassenen ziet. Horende ouders kunnen zelf geen identificatiemodel zijn en dat brengt ouders in een moeilijke positie.

Openbare aanklager: Heb jij contact met andere ouders? Ik heb de indruk dat ouders aan de ene kant rationeel wel weten dat ze moeten proberen de doofheid van hun kind te accepteren, maar aan de andere kant met gevoelens zitten die ze nog niet hebben verwerkt. Daarom is deze stelling bedacht, dat bedoel ik.

Stijn Tilanus: Jij hebt gelijk dat het voor ouders in het begin moeilijk is om met een dove onderwijzer te communiceren. In het begin kunnen ouders nog niet gebaren. Gebarentaal lijkt dan wel chinees. Ze begrijpen er niets van, terwijl hun kinderen de gebarentaal snel leren.

Joni Oyserman: Wat is de moedertaal van dove kinderen? Gebarentaal! Ze kunnen zich identificeren met dove docenten. Jij bent doof, ik ook! Als docenten horend zijn, met wie kunnen kinderen zich dan identificeren? Dan denkt het kind dat het later horend wordt. Die gedachte herkennen jullie allemaal wel.

Deze stelling is vaag: horende ouders hebben liever horende docenten dan dove docenten. Op welk gebied? Gevoelens, onderwijs?

Yfke van der Woude: Ik kom van Guyot in Groningen. Ik geef les aan hele kleine kinderen. Mijn naam is Yfke en naamgebaar is 'een bewegende handpalm'. Ik ben het met de stelling eens. Vorig jaar kreeg ik kinderen in mijn groep die nooit gezinsbegeleiding hadden gekregen, omdat doofheid bij deze kinderen te laat werd opgemerkt. Hun ouders hebben dus ook geen gebarentaal cursus gehad van de gezinsbegeleiding. Eigenlijk waren de ouders niet goed voorbereid op het feit dat ze te maken kregen met een dove leerkracht. In de brief stond gewoon mijn naam en dat ik de leerkracht was. Er stond niet bij dat ik doof was. Bij de kennismaking waren een paar ouders niet overtuigd van mijn kunnen. Maar ik heb mezelf wel bewezen. Na een paar

maanden zeiden ouders tegen mij dat ze hun kind nooit zo gelukkig hadden gezien. Ouders konden wel merken dat hun kind zich vrijuit kon uiten in gebarentaal. Ouders leren ook van hun kind en gaan zelf ook gebarentaal gebruiken. Tijd geven helpt. Dan zien ouders dat het wel meevalt. Maar het blijft wel altijd zo dat sommige ouders toch liever een horende leerkracht willen. En sommigen willen dat hun kind CI en logopedielessen krijgt. Dat wel, maar over het algemeen valt het wel mee.

Formeel vind ik dat de directie de ouders beter had moeten voorbereiden. Dat is niet gebeurd, maar aan de ander kant vraag ik me af waarom het nodig is om in de brief al aan te geven dat de leerkracht doof is. Ouders komen er vanzelf achter. Toch twijfel ik soms, omdat het niet vanzelfsprekend is dat een leerkracht doof is. Dus vind ik het uiteindelijk toch beter om te kiezen voor goede informatie aan de ouders.

Rechter: Ik vat de discussie even samen:

- Horende ouders van dove kinderen accepteren nog niet helemaal dat hun kind doof is. Dat betekent dat ze tijd en ruimte nodig hebben.
- Het is belangrijk om van tevoren goede informatie te geven over het feit dat de leerkracht doof is.
- Als ouders voor de eerste keer komen kijken in de klas, kunnen ze rustig om zich heen kijken en de sfeer proeven. Ook zien ze hoe de communicatie gaat met de kinderen. Dan kunnen ze later kennismaken met de dove leerkracht.
- Het is verstandig om verschillende middelen te gebruiken om te communiceren met ouders, elke dag in een schriftje schrijven en tijd geven.
- Uitgangspunt van het dovenonderwijs moet het dove kind zijn. Het gaat om de opleiding van de kinderen. Als ouders een horende leerkracht willen, is dat wel begrijpelijk maar dat is een bijzaak.

2. Dove leerkrachten jagen kinderen met CI en hun ouders de deur uit.

Rechter: Is het duidelijk? Ik zie jullie lachen.

Openbare aanklager: Ik vind het een harde stelling, maar een feit is dat de ontwikkeling door gaat. Op de Ammanschool heeft tachtig procent van de jonge kinderen een CI. Ouders willen hun kinderen verschillende kansen geven. Ook de kans om te integreren met horende mensen. Als ouders voor hun dove kind een school moeten uitzoeken, hebben ze de doofheid van hun kind nog niet geaccepteerd. Ze hebben in hun achterhoofd het idee dat logopedielessen in de eerste plaats belangrijk zijn. Ze vragen aan hun dokter ze wat ze moeten doen. Dan zegt de dokter dat audiovisuele waarneming heel belangrijk is. Als het kind niet genoeg audiovisuele waarneming heeft gehad, kan het ook nooit goed logopedielessen volgen. Welke keuze maken ze dan? Voor een horende school in de buurt of een dovenschool die ver weg is? Ik ben bang dat ze de school in de buurt kiezen.

Advocaat: Dat dove leerkrachten kinderen met CI weggagen, nee dat is niet zo. Ik vind dat ouders goede en volledige informatie moeten krijgen. Niet alleen medische informatie, maar ook informatie over de persoonlijke, pedagogische ontwikkeling van dove kinderen en het belang van gebarentaal. Bovendien moet ouders verteld worden dat het ene kind wel profiteert van een CI en het andere kind niet. Ik maak ook kinderen mee die steeds hun CI eruit rukken en laten bungelen naast hun oor. Zo'n kind kan je toch niet dwingen om het CI wel te dragen?

Openbare aanklager: Als leerkracht ben ik het met jou eens, maar probeer je alsjeblieft te verplaatsen in de positie van de ouders. Als ouders van dove kinderen vooral medische informatie krijgen en zien dat er op de dovenschool dove leerkrachten werken, dan vragen ze zich af wie er controleert of het kind genoeg audiovisuele waarnemingen heeft. Logopedielessen zijn daarvoor niet voldoende.

Perwin Schol: Dat betekent dus dat informatie heel belangrijk is. Als het kind nog heel jong is, worden de ouders verwezen naar een KNO-arts en daarna naar de gezinsbegeleiding en de NSDSK. Die instanties moeten de ouders informeren over wat het betekent om een doof kind te hebben, wat CI is en wat het betekent om een kind met CI naar een dovenschool te sturen. Tweetaligheid is aanwezig op alle dovenscholen, dus het kind met CI kan blijven oefenen met geluid en logopedielessen volgen maar daarnaast ook lekker blijven gebaren.

Advocaat: Als dove leerkracht moet je je aanpassen aan het kind met CI en weten hoe je daar les aan kan geven. Op de dovenschool zijn dove en horende leerkrachten dus tweetaligheid ligt binnen de mogelijkheden.

Rechter: Hoeveel procent van de dove kinderen in Amsterdam hebben een CI?

Advocaat: Tachtig procent.

Openbare aanklager: Ja en het worden er steeds meer.

Henk Buter: Tachtig procent van de kinderen in Amsterdam?!

Voor dove kinderen is goed contact met anderen en zelfvertrouwen het allerbelangrijkst. Daar is vroeger veel tekort aan geweest. Via gebarentaal kan een doof kind al op jonge leeftijd zelfvertrouwen krijgen. Leren praten is een moeilijke en onzekere weg. Het is belangrijk dat ouders zien dat hun dove kind met gebaren veel sneller vooruitkomt.

Openbare aanklager: Daar ben ik het mee eens. Maar hoe werkt het in de praktijk? Ouders hebben al een beslissing genomen en informatie gekregen voordat de school is begonnen. Stel dat je zelf een horende ouder bent, voor welke school kies je dan? Want hoop doet leven. Kies je dan voor een school voor slechthorenden of voor een dovenschool?

John van Gelder: Vroeger toen ik klein was, vond ik het heerlijk om op school met iedereen te kunnen gebaren. Met mijn familie kon ik niet

comuniceren, maar wel met de doven. Ik moest van mijn moeder een gehoorapparaat dragen, omdat ze wilde dat ik goed leerde praten. Natuurlijk wist ik al dat ik de klanken niet kon horen. Toch droeg ik dat gehoorapparaat op school, maar ik had last van piepjes en van harde geluiden, bijvoorbeeld van overvliegende vliegtuigen. Op een keer riep mijn moeder mij. Ik hoorde een vreemd geluid, dus ik keek om. Wat was ze trots! Ik kreeg er kippenvel van. Uiteindelijk ben ik stiekem naar het Waterlooplein gegaan en heb ik mijn gehoorapparaat verkocht voor fl. 25,-.

Ik was heel blij met het geld en vertelde het aan mijn moeder. Mijn moeder werd kwaad en gaf mij een klap. Het gehoorapparaat had wel f 1000,- gekost en ik wou haar f 25,- geven. Hou dat geld maar, schreeuwde ze.

Daaraan moet ik denken, nu we het hebben over CI. Zo'n CI kost f 100.000,-. Hoe kan je dat verkopen?! Als een kind dat zou doen, is het meteen rijp voor de psychiater!

En jij (Kika), hoe kun jij een kind met CI controleren en ervoor zorgen dat het genoeg geluiden krijgt aangeboden? Daarvoor kan alleen een horende onderwijzer zorgen. Kinderen met CI en zonder CI zitten gemengd in een klas. Het dove kind voelt zich achtergesteld omdat het kind met CI meer geluiden kan opvangen en klanken hoort. Mijn advies is om kinderen met CI bij elkaar te zetten en in grote letters CI op de deur te zetten. En dove kinderen zonder CI ook bij elkaar in een klas.

Jacco Hes: Ik werk in Sint Michielsgestel, bekend bij jullie hè? Ze hebben daar twee leerwegen. Een leerweg is oraal gericht en bij de andere leerweg wordt gebarentaal gebruikt. Ouders kunnen kiezen. Als het kind goed praat en CI heeft, dan wordt het geplaatst in de orale leerweg. Als het kind niet goed praat en alleen gebaart, wordt het geplaatst in de leerweg met gebarentaal. Ik vind dat niet kloppen. Mijn ervaring is dat ouders bepalen of hun jonge kind een CI krijgt. Ik vraag wel eens aan kinderen of ze zelf voor CI hebben gekozen. Nee, dat moest van hun ouders. Ikzelf gebaar veel liever dan dat ik praat. Maar ik moet neutraal blijven. Ik mag niet negatief praten over CI op mijn werk. Zo is het beleid nou eenmaal. Ik heb eerder het gevoel dat ouders worden weggejaagd van de gebarentaal.

Mieke Julien: Ik vind niet dat het CI de schuldige is. Het gaat erom wat het motief van ouders is een CI bij hun kind te laten implanteren. Wat verwachten ouders daarna van hun kind. Dat het verandert in een horend kind? Dat zou heel erg zijn. Kennen jullie de popster Michael Jackson? Die heeft zijn lippen smaller laten maken, zijn neus spitser, zijn huid lichter en zijn kroeshaar laten veranderen in steil haar. Hij probeert van een zwarte een blanke te worden.

Dus wat is het motief van ouders om hun kind CI te laten dragen? Om van hun kind een horende te maken? Of hun kind als dove meer kansen te geven?

Openbare aanklager: Ouders hopen dat hun kind met een CI niet meer doof is maar slechthorend wordt, zodat ze het naar een slechthorende school kunnen sturen. Als het kind het daar niet redt, komt het uiteindelijk gefrustreerd op de dovenschool.

John van Gelder: Mijn dochter Jennifer geeft ook les op de dovenschool. Ze had twee kinderen in de klas die tegelijkertijd CI kregen. Hun leeftijd was ook bijna gelijk. Het is haar opgevallen dat de ene kind snel vooruitgaat en er veel bij leert, maar het andere kind juist niet. Dat bleef steken op hetzelfde niveau. Dat hangt dus af van de mogelijkheden van de kinderen en niet van het CI. Maar de ouders van het kind dat niet vooruitging, waren teleurgesteld. Zielig voor dat kind.

Dove mensen zijn over het algemeen tegen CI en horende ouders zijn er blij mee. Ik weet niet of CI goed of slecht is. Het is heel moeilijk om te zeggen.

Yfke van der Woude: Persoonlijk heb ik niets tegen CI. Ik denk daar genuanceerd over. Soms vragen ouders aan mij of hun kind in aanmerking komt voor CI. Ik geef daarover geen advies, want ik wil die verantwoordelijkheid niet. CI is sterk in ontwikkeling en ik kan dat niet tegenhouden. Dus probeer ik het positief te bekijken. Bij het Academisch Ziekenhuis Groningen implanteren ze ook CI. Dove medewerkers van Guyot hebben contact met het ziekenhuis en kunnen hun mening geven. Er is een team gevormd van logopedisten en medisch adviseurs van het ziekenhuis. Ze geven advies aan de ouders.

Dat is nieuw. Er zijn al twee kleine kinderen van wie de ouders voor CI zijn maar ook beseffen dat gebarentaal belangrijk is, in het ziekenhuis behandeld. Guyot moet nu ook een programma opstellen waarin zowel met gebarentaal als gehoortraining gewerkt wordt. Dit is wel moeilijk, want Guyot is volledig op gebarentaal gericht.

Mieke Julien: Stijn, jij bent toch KNO-arts? Heb jij informatie over CI? Is het bij CI heel belangrijk om al jong te beginnen met audiovisuele impulsen of niet?

Stijn Tilanus: ik vergat mijn naamgebaar te zeggen. Dat is 'op de kin wijzen' omdat ik altijd in mijn kin knijp.

Niemand weet precies hoe belangrijk het is om jong te beginnen met audiovisuele impulsen. Kinderen krijgen op steeds jongere leeftijd een CI, omdat tegenwoordig bij baby's al getest kan worden of ze doof of horend zijn.

Mijn dochter heeft een CI gekregen toen ze vier jaar oud was. Tot mijn verbazing ging ze niet meer spreken, maar meer te gebaren!

Ik denk dat je een CI kan vergelijken met televisie kijken. Een televisiebeeld bestaat uit 10.000 pixels en als goedziende zie je die allemaal. Als je een CI hebt, zie je maar 20 'pixels'.

Joni Oyserman: Hoelang is CI in ontwikkeling? Nog geen vier of vijf jaar. Zo kort en er zijn nog geen resultaten bekend van de ervaringen met oudere kinderen die CI hebben. Ik vind dat de informatie aan ouders goed moet zijn, waarom? Omdat ouders kunnen denken dat kinderen met CI gaan horen. CI verschilt per kind en dat vind ik een gevaarlijke ontwikkeling. Ouders moeten heel goed beseffen dat CI niet voor honderd procent goed is.

Ook tweetaligheid is nog een jonge ontwikkeling. Op een tweetalige school worden niet alleen gebaren gebruikt, maar is er ook ruimte voor logopedielessen.

Yfke van der Woude: In Zweden krijgen kinderen volledig les in gebarentaal. Pas later komt daar de Zweedse taal bij. Dat werkt heel goed, maar het blijft moeilijk uitleggen aan de ouders die bij Guyot komen.

Maar als een kind CI heeft, moeten we ons wel

aanpassen anders jagen we ze inderdaad weg. Ik vind zelf dat als een kind CI heeft, we tweetalig moeten blijven onderwijzen.

Rechter: Moet het programma alleen worden aangepast aan kinderen met CI of ook aan kinderen zonder CI?

Yfke van der Woude: Nee, alleen aan de kinderen met CI, want die horen impulsen en krijgen extra logopedielessen en gehoortraining.

Je moet ook goed kijken naar de wens van de ouders. Als ouders willen dat het kind gebaart maar ook gehoortraining krijgt, dan moet dat aangeboden worden. Als je niet op de wens van ouders ingaat, wordt het kind misschien op een andere school geplaatst en dat is nog erger.

Openbare aanklager: We hebben het nu over de ontwikkeling van het horen en niet over de ontwikkeling van de persoonlijkheid, hoe moeten we daarmee omgaan? Artsen geven vaak eenzijdige informatie.

Yfke van der Woude: Ja, er moet gekeken worden naar de ontwikkeling van de persoonlijkheid van het kind. Ik hoop dan ook dat ouders zoveel mogelijk informatie krijgen. Daarom werken we ook samen met het ziekenhuis in Groningen.

Advocaat: Stel dat een kind geen baat heeft bij CI, kan je dat CI dan weer weghalen?

Yfke van der Woude: Leerlingen vanaf dertien jaar mogen zelf bepalen of ze hun gehoorapparaten af willen doen of niet. Hoe dat zit met CI, weet ik niet. Dat is een zaak tussen kinderen en hun ouders. Ik weet wel dat sommige kleine kinderen die CI niet willen dragen. Alleen als ze naar de logopedist gaan, dragen ze het CI, maar als de logopedieles voorbij is, doen ze die meteen weer af.

Frouk Meinsma: De medische lobby is zo sterk. Dus ik kan mij wel voorstellen dat ouders van dove kinderen kiezen voor een slechthorende school. Toch moeten dovenscholen gewoon doorgaan met de ontwikkeling van tweetaligheid. Wij moeten ons inzetten voor goede informatie over tweetaligheid, in de hoop dat ouders later gaan beseffen dat tweetaligheid erg belangrijk is.

Joni Oyserman: Door het CI ontstaat er een open verbinding in je achterhoofd. Dat betekent dat kinderen met CI nooit kunnen leren duiken. En hoe zit het met sporten zoals karate? Je moet altijd voorzichtig zijn.

Rechter: Zullen we nu niet discussiëren over CI?

Joni Oyserman: Nog even: in het NRC Handelsblad stond een heel groot artikel over CI en tweetaligheid. Op het internet kun je daarover ook informatie vinden.

Henk Buter: Op een congres van dove mensen, kwam ik een jongen tegen van zeventien jaar die een CI had. Hij vertelde dat hij er van baalde. Na twee jaar heeft hij het CI dan ook afgedaan. Ik weet welke groep het meest profiteert van CI: en dat zijn de dokters.

Advocaat: Ik ken iemand van dertien jaar die met CI alles kan doen, ook zwemmen.

Rechter: De discussie is wel enigszins afgedwaald, maar toch interessant. Ik zal proberen een samenvatting te geven:

- Ontwikkeling van zelfvertrouwen is heel belangrijk. Om dat te bereiken moet je als doof kind je eigen taal, je moedertaal, de gebarentaal kunnen gebruiken. Daarmee kan je een basis opbouwen. Guyot gebruikt de gebarentaal als basis en daarna kan tweetaligheid gestart worden.
- Als ouders bepalen dat hun kind CI moet krijgen, dan is het heel belangrijk dat ze brede informatie krijgen. Niet alleen op medisch gebied, maar ook op het gebied van de persoonlijke, emotionele en gevoelsmatige ontwikkeling. Helaas is de medische informatie sterk aanwezig, Guyot heeft dat opgelost door invloed uit te oefenen op het medische team van het AZG en door een team te vormen dat bestaat uit mensen van Guyot en medische adviseurs. Dat werkt heel goed.

P A U Z E

3. Horende medewerkers en dove medewerkers vormen twee aparte groepen

Openbare aanklager: Om een voorbeeld te geven: als het pauze is, gaan dove medewerkers rond een tafel zitten gebaren en horende medewerkers aan een andere tafel zitten praten. Soms gaat een dove medewerker bij de horenden zitten en komen de gebaren moeizaam op gang. De horende medewerkers kunnen niet vloeiend gebaren, dus blijft het gesprek oppervlakkig. Soms gaat een horende medewerker bij de dove medewerkers zitten maar de dove medewerkers passen zich niet aan en gebaren gewoon op volle kracht verder.

Advocaat: Horende en dove medewerkers zitten gescheiden. Wiens schuld is dat? Van allebei. Het zou beter zijn als ze samen aan een grote tafel zitten. Soms gaat een dove medewerker bij de horenden zitten, maar die zijn zo aan een pauze toe dat ze geen zin hebben om te gebaren. En dan haakt de dove medewerker af. Jullie moeten niet vergeten dat het om een dovenschool gaat en dat er dus altijd rekening gehouden moet worden met de doven. Als horenden behoefte hebben om te spreken zonder gebaren te maken, moeten ze maar in een apart lokaal gaan zitten. Er moeten duidelijke afspraken over gemaakt worden.

Openbare aanklager: Er zijn al afspraken gemaakt, maar een aantal mensen houdt zich niet aan de afspraken.

Frouk Meinsma: Ik werk op de Ammanschool. De Ammanschool heeft twee gebouwen, een voor oudere en een voor jongere kinderen. Ik werk in het gebouw voor jonge kinderen. Daar zitten de horende en dove medewerkers inderdaad apart in de pauze. Dat heeft twee oorzaken. De ruimte is niet goed ingedeeld. De dove medewerkers gaan altijd rond een klein tafeltje in lekkere stoelen zitten. De horende medewerkers zitten op harde stoelen rond een vierkante tafel. Dat is niet bevorderlijk voor de communicatie. Soms komen er wel horende medewerkers bij ons zitten, maar dat zijn altijd dezelfde

personen. Jonge leerkrachten of mensen die erg geïnteresseerd in hun dove collega's. De andere horende medewerkers zijn of onhandig in gebarentaal of hebben geen zin om te gebaren. Ik ben het er niet mee eens dat er betere afspraken gemaakt moeten worden. Ik ga niet elke keer weer vragen of de horende medewerkers alstublieft willen gebaren. Wij werken allemaal op een dovenschool en we weten allang dat de bedoeling is dat er in de pauze gebaren worden gebruikt.

Openbare aanklager: Als een dove medewerker bij zijn horende collega's gaat zitten, wie moet zich dan aanpassen?

Frouk Meinsma: De horende medewerkers moeten zich aanpassen.

Openbare aanklager: Als een horende medewerker bij zijn dove collega's gaat zitten, wie moet zich dan aanpassen?

Frouk Meinsma: Ook de horende medewerkers. Doven moeten zich al zo vaak aanpassen.

Openbare aanklager: Maar als de horende medewerkers de gebaren niet kunnen volgen, dan heb je een probleem. Sommige horende medewerkers kennen voldoende gebarentaal om het gesprek te kunnen volgen maar anderen niet. Die blijven daarom bij de horende medewerkers zitten. Dat is echt een probleem. Mag een horende van zijn dove collega's verwachten dat ze minder snel gebaren of hen storen met de vraag of ze willen herhalen wat ze hebben gezegd?

Frouk Meinsma: Soms heb ik zin om met iemand, doof of horend, te praten en dan ga ik bij die persoon zitten.

Rechter: Dat bedoelt hij niet. Hij bedoelt dat dove medewerkers aan het gebaren zijn en er komt een horende bij. Die wil graag meedoen met het gesprek. Maar de dove medewerkers gebaren te snel, zodat hij of zij het niet meer kan volgen. Mag hij of zij verwachten dat ze dan langzamer gaan gebaren?

Frouk Meïnsma: Dove medewerkers doen vaak hun best om hun horende collega bij het gesprek te betrekken, door langzamer te gebaren en hun stem te gebruiken. Voor dove medewerkers zijn de gesprekken van de horenden vaak niet toegankelijk. Dat klopt gewoon niet.

Advocaat: Dat is inderdaad afhankelijk van hoe mensen zijn. Als horende medewerkers geïnteresseerd zijn in de dovenwereld, komen ze gewoon bij ons zitten.

René Meegdes: We hebben het steeds over de Ammanschool, maar ik ben benieuwd hoe het is op het RMI in Rotterdam en Guyot.

Jacco Hes: Ik heb vijf dove collega's in Sint Michielsgestel. Het gebeurt niet vaak dat iedereen op dezelfde tijd bij elkaar is. Maar als het gebeurt, vormen zich ook twee groepen, doven en horenden. Als ik met dove collega's zit te gebaren, vergeet ik mijn horende collega's. Logisch toch. Als ik alleen ben, communiceer ik wel met horende medewerkers. Dan gebruik ik mijn stem met ondersteunende gebaren.

Het is de bedoeling om na de vakantie het beleid doofvriendelijker te maken. Regels die op heel Gestel moeten worden ingevoerd, zijn: dove en horende medewerkers moeten zich aan elkaar aanpassen, geven en nemen. Als een dove medewerker aanwezig is, dan moeten horende medewerkers gebaren gebruiken. Als een horende niet goed kan gebaren, dan moet de dove medewerker geduld opbrengen en ruimte geven aan de horende medewerker om de gebaren goed te leren en niet hem laten stuntelen.

Veel dove medewerkers houden geen rekening meer met hun horende collega's. Dat komt omdat ze zo vaak gevraagd hebben aan horende medewerkers om rekening met hen te houden. Omdat horende medewerkers geen rekening hebben gehouden met hun dove collega's, houden de dove collega's ook geen rekening meer met de horenden.

Openbare aanklager: Maar hoe kan je horenden dwingen om in hun pauze gebaren te maken?

Jacco Hes: We hebben een werkgroep waarin we daarover praten. Als er dove onderwijzers en

leerlingen aanwezig zijn, is het erg als horende medewerkers met elkaar spreken zonder rekening te houden met dove leerlingen en collega's.

Yfke van der Woude: In Guyot kennen we geen aparte tafels waar dove en horende medewerkers zitten. Collega's van de onderbouw zitten bij elkaar en collega's van midden- en bovenbouw zitten bij elkaar. Doof en horend, door elkaar. Soms gaan dove medewerkers bij elkaar zitten en praten horende medewerkers met elkaar. Het hangt ervan af hoe je zelf bent. Ik vind het zelf ook leuk om contact te hebben met mijn horende collega's. Maar ik merk wel dat ik voornamelijk contact heb met horende medewerkers die vloeiend kunnen gebaren. Horende collega's die minder goed gebaren, gaan met elkaar spreken. Dat gebeurt inderdaad. Wij zijn begonnen met een experiment. Een keer in de week gebaren we zonder stem.

Openbare aanklager: Maar blijven sommige horende collega's juist op die dag niet weg, omdat ze het eng vinden om te moeten gebaren zonder stem?

Rechter: Voor dove leerkrachten is gebaren zonder stem ontspannend, maar voor horende leerkrachten brengt het spanning met zich mee. En die hebben toch ook recht op ontspanning.

Yfke van der Woude: Wij moeten het experiment nog evalueren. Als iedereen het ermee eens is, breiden we het uit naar tweemaal in de week. Tot nu toe werkt het goed. Het grappige is dat horende medewerkers denken dat je ook niet met stem mag lachen. Ikzelf kan niet zonder geluid lachen!

Mieke Julien: Wat is het beleid van scholen? Af en toe zie ik advertentie in Woord en Gebaar staan, waarin gevraagd wordt om een leerkracht op een dovenschool. Als voorwaarde wordt dan gesteld dat de kandidaat bereid moet zijn om gebaren te leren.

Openbare aanklager: Je kunt niet verwachten dat iemand de gebarentaal al beheerst.

Mieke Julien: De horende leerkracht komt werken op een dovenschool terwijl hij of zij nog

niet kan gebaren. Dat vind ik zo absurd. Je neemt toch ook niet iemand aan om les te geven aan Nederlandse kinderen, terwijl hij of zij alleen maar Turks spreekt. Wat voor beleid is dat? Ik vind dat horende en dove medewerkers moeten eisen dat het beleid verandert.

Openbare aanklager: Ik geef je gelijk maar de dovenschool is al blij als er een medewerker gevonden wordt die bereid is om gebaren te leren.

Mieke Julien: Maar dan moet die medewerker nog niet voor de klas komen te staan. Eerst de Nederlandse Gebarentaal leren bij het Nederlands Gebarentaal Centrum, een intensieve opleiding volgen in gebarentaal en dovencultuur. Dat betekent dat de school de nieuwe medewerker een half jaar moet betalen terwijl hij of zij nog geen lesgeeft.

De openbare aanklager zegt dat horende medewerkers recht hebben op ontspanning. Mijn broer werkt op een bank en hij hijst zich elke dag in driedelig pak met een benauwde stropdas. Hij kan zich ook niet in de pauze uitkleden en een trainingspak aandoen om zich te ontspannen.

Advocaat: Waarom werken horenden op een dovenschool? Op een dovenschool werken betekent gebaren leren.

Openbare aanklager: Ze zien een artikel in de krant over het dovenonderwijs, de dovenwereld of de gebarentaal en dat lijkt hun wel interessant.

Advocaat: Maar ze kiezen er toch voor om gebaren te leren?

Openbare aanklager: Dat kunnen ze nog niet. Horende leerkrachten volgen eerst de eerste module voor medewerkers (MM1) en het volgende jaar de tweede module (MM2) en het jaar daarop de derde module (MM3). En dan kunnen ze nog niet vloeiend gebaren. Ze gaan zo langzaam als een slak. Om de gebarentaal sneller te kunnen leren, zouden ze vaak bij Theater 't OOG moeten komen en contact moeten onderhouden met dove mensen. Het best is om verliefd te worden op een dove partner. Dan leer je de gebarentaal snel. Buiten de dovenwereld verloor je het gebaren snel.

Advocaat: Het beleid moet veranderd worden.

Openbare aanklager: Wie betaalt dat?

Joni Oyserman: Ik werk op de Hogeschool Utrecht. Daar zitten studenten, doof en horend, allemaal door elkaar aan tafel. Sommige horende medewerkers kunnen nog niet goed gebaren. We moeten ons aan hen aanpassen door langzaam te gebaren. Er is ook altijd een tolk aanwezig. Het klopt dat er te weinig modules gebarentaal voor horende medewerkers op de dovenschool worden gegeven. Er is een groot docententekort.

Perwin Schol: Ik werk nu drie jaar achter elkaar op projectbasis op de Ammanschool. Als dove medewerkers met elkaar gebaren en er komt een horende medewerker bij ons zitten, dan ga ik met die persoon communiceren en verminder de snelheid van mijn gebaren. Zodat die persoon mij kan volgen. Maar horende medewerkers blijven toch met elkaar spreken. Als ik bij hen ga zitten, dan kijken ze naar mij en gebruiken met tegenzin ondersteunende gebaren. Maar zoals Mieke het al heeft gezegd, voor wie is de dovenschool? Voor het dove kind! Het is eigenlijk schandalig dat wij horende medewerkers beschermen en tegen hen zeggen 'het geeft niet, je doet je best'.

Horende medewerkers die niet kunnen gebaren en het ook niet willen of kunnen leren, zouden ontslagen moeten worden. Horende medewerkers die wel willen gebaren moeten alle gelegenheid, ruimte en kansen krijgen om gebarentaal te leren. De dovenschool is voor het dove kind en niet voor het horende personeel. Dat is mijn mening.

Henk Buter: In Zweden bijvoorbeeld hebben tolken een erg strenge gedragscode. Als tolken met elkaar communiceren en er komt een dove bij, gaan ze meteen over in gebarentaal.

Openbare aanklager: Eigenlijk zou er overal in de dovenschool gebaren worden gebruikt. Als mensen niet willen gebaren, moeten ze maar in een 'praatkamer' gaan zitten, net als rokers in een rookruimte.

John van Gelder: Vroeger op de dovenschool speelden we buiten in de pauze. Dan liepen er twee horende onderwijzers naast elkaar te praten, met

hun handen gevouwen achter hun rug. Af en toe zagen ze kinderen ruzie met elkaar maken en berispten ze hen maar ze begrepen helemaal niet waar de ruzie over ging

Hans kan aardig gebaren. Maar als ik op de dovenschool kom, zie ik horende medewerkers die helemaal niet vloeiend gebaren. Ze gebruiken fantasiegebaren. Met Hans kan ik prima gebaren, hij heeft belangstelling voor en contact met dove mensen. Andere onderwijzers hebben geen belangstelling voor en contact met dove mensen. Ze sluiten zich voor hen af. Ik respecteer Hans maar ik respecteer andere horende medewerkers die niet gebaren niet. Jij (wijst naar Henk) zegt dat het zo goed is in Zweden. Nou helemaal niet. Horende en dove mensen hebben daar ook problemen met hun onderlinge communicatie.

Nee, dan Amerika. Ik was daar op een schip en daar waren allemaal dove mensen – dacht ik - met wie ik lekker gebarde. Achteraf bleek dat de helft van het gezelschap horend was. Ik had daar niets van gemerkt. Het bleken tolken te zijn. Ze zijn gewend om altijd te gebaren ook als twee tolken met elkaar in gesprek zijn. Jammer dat het hier niet zo is. Hier gebruiken tolken wel gebaren tegen de doven, maar als ze met een andere horende praten, laten ze de gebaren vaak weg.

Rechter: Sorry, ik wil daar op aansluiten hoewel ik als rechter eigenlijk mijn mond moet. Maar ik wil hier echt op reageren. Ik werk in Ede met dove en horende collega's. De gedragscode daar is dat horende en dove medewerkers gewoon gebaren. Nieuwe collega's moeten ook gebaren, ook al gaat dat nog stroef.

John van Gelder: Veel horende onderwijzers nemen geen initiatief om gebaren te leren, om contact te zoeken met hun dove collega's of theatervoorstellingen te bezoeken. Helemaal niets.

Jacco Hes: Het is beter om te werken met stagiaires van de PABO. Tijdens de stage kunnen we letten op de houding van de stagiaire, hoe zijn relatie is met zijn dove collega's. Is die niet goed genoeg, dan nemen we hem niet en gaan we op zoek naar een andere kandidaat. Houding is belangrijker dan een cv. Daar moet je je niet blind op staren.

Perwin Schol: Horende medewerkers die niet gebaren zijn een deel van het probleem, maar dove medewerkers die hun stem gebruiken tegenover horende medewerkers maken ook deel uit van het probleem. Want zo leren de horenden het nooit. Als ze communiceren met hun horende collega, moeten ze blijven gebaren, maar dan alleen wat langzamer.

Directie, staf en team moeten goed opletten wie ze aannemen. Of de kandidaten connecties hebben met de dovenwereld, kijken naar hun motivatie om te komen werken op een dovenschool. Ik ken niet alle dovenscholen, maar de directeur van de dovenschool in Amsterdam heeft helemaal geen connecties met de dovenwereld. Hij kent ook niet veel gebaren. Hij lacht wel vriendelijk naar de kinderen, maar verder begrijpt hij hen niet. Die situatie moet veranderen. En graag zo snel mogelijk en niet pas over twintig, dertig, veertig of vijftig jaar.

Yfke van der Woude: Wij praten steeds over horende en dove leerkrachten, maar ik mis de horende portiers, conciërges, administrateurs enzovoort. Juist deze groep kan nauwelijks gebaren. Ze denken: 'Ik geef toch geen les dus ik hoef niet te gebaren'. Ze spreken alleen met stem. Ik wil graag dat iedereen verplicht wordt om gebaren te leren. Ik voel mijzelf ook geremd om met het niet-onderwijzend personeel te communiceren. Gelukkig kan ik wel liplezen, maar dat is toch niet de bedoeling.

Rechter: Ik ga de discussie samenvatten.

- Nu is het nog meestal zo dat dove medewerkers met elkaar gebaren en horende medewerkers met elkaar spreken. En als ze contact met elkaar hebben, dan moeten ze zich aan elkaar aanpassen, dove medewerkers meer dan horende medewerkers. Dat moet veranderd worden maar hoe, dat is de vraag.
- Het beleid van de dovenscholen moet veranderd worden. Dus niet als voorwaarde stellen dat iemand bereid moet zijn om gebaren te leren maar verplicht wordt om gebaren te leren. Iedereen is het daarover eens.
- Als een dovenschool iemand in dienst neemt, moet die persoon eerst een half jaar gebarentaal leren en dan pas voor de klas komen te staan.
- Er moet ook gekeken worden naar de randvoorwaarden voor communicatie. Dus een goede

ruimte en voldoende licht.

- Voor horende medewerkers die (even) niet willen gebaren, kan een gebarenvrije ruimte worden ingericht.
- Er kunnen afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld een keer in de week geen stem gebruiken in de pauze.
- De houding blijft belangrijk. Als de houding niet goed is, dan moet diegene niet aangenomen worden. Dus niet alleen kijken naar het diploma en de kwaliteiten.

Heb ik iets vergeten of heb ik wel alles gezegd? Prima, dan rond ik nu af. Er zijn weinig mensen aanwezig en toch was het een goede discussieavond met goede bijdragen van jullie. Het is nu al kwart voor elf dus ik moet nu echt afsluiten. Tot ziens en tot de volgende keer. Bedankt Kika, bedankt Hans.

Rechter

Jacqueline Rensen

Advocaat

Hans Krijnen

Openbaar aanklager

Kika Meereboer

Griffier

Eduard Leuw

Jury

Babs Alvares	Amsterdam
Sanny Ankersmit	Amsterdam
Henk Buter	Amsterdam
Jos Dorrestijn	Amstelveen
Deanna van Hall	Amsterdam
Jacco Hes	Helvoirt
John van Gelder	Amsterdam
Mieke Julien	Amsterdam
Lis van der Kleij	Amsterdam
Rene Meegdes	Zwanenburg
Joni Oyserman	Amsterdam
Perwin Schol	Amstelveen
Ali Shafiee	Veenendaal
Marjan Stuifzand	Haarlem
Harald Tijn	Warmenhuizen
Stijn Tilanus	Aerdenhout
Annemieke van Kampen	Groningen
Yfke van der Woude	Groningen

Er waren in totaal 22 mensen, van wie 10 uit Amsterdam en 12 van buiten Amsterdam, 17 doven en 5 horenden.

OOGgetuigen is een initiatief van Theater 't OOG en wordt uitgevoerd door Handtheater. OOGgetuigen is een serie discussie-avonden in de vorm van een rechtszitting. Er wordt gediscussieerd over thema's de dovenwereld betreffende.

De functie van rechter, verdediger en openbare aanklager wordt door steeds andere (dove) mensen bekleed. De voertaal is de Nederlandse Gebarentaal.

Als iemands naam of bijdrage aan de discussie is vergeten of fout weergegeven, geef dat dan door via fax/ teksttelefoon 020 689 56 57
of via e-mail info@handtheater.nl.

De verslagen van OOGgetuigen zijn verkrijgbaar voor f 1,50 per stuk.

In het werkboek OOGgetuigen staat stap voor stap beschreven hoe OOGgetuigen georganiseerd kan worden. Over talloze onderwerpen zijn stellingen uitgewerkt. Dit praktische handboek is bedoeld voor instellingen die zelf OOGgetuigen willen organiseren over een onderwerp van hun keuze. Het boek is te koop bij Handtheater voor f 25,00.

Bij Handtheater is tevens een koffer te huur met rekvisieten voor OOGgetuigen: drie toga's, drie bejjes, drie zwarte rafelkleden, een standaard, een voorzittershamer, drie werkboeken en drie setjes verslagen.

Vertaling	Perwin Schol
Eindredactie	Mieke Julien
Vormgeving	Hilde Salverda

Theater 't OOG is een centrum voor dovencultuur en gebarentaal. Naast theatervoorstellingen in de Nederlandse Gebarentaal organiseert Theater 't OOG andere visuele voorstellingen en culturele activiteiten.

Handtheater is een theatergroep die voorstellingen brengt in de Nederlandse Gebarentaal.

Handtheater/Theater 't OOG
Bilderdijkkade 60
1053 VN Amsterdam
telefoon: 020 412 38 21
teksttelefoon/fax: 020 689 56 57
website: www.handtheater.nl
e-mail: info@handtheater.nl

Uit dit verslag mag alleen na schriftelijke toestemming worden geciteerd.

© Handtheater, Amsterdam juli 2001